

УДК/UDC 342.722:347.962.6
341.645:341231.14
СТРУЧНИ РАД / *EXPERT PAPER*

Проф. др Саша Атанасов

Правни факултет у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици

Доц. др Милица Ковачевић

Факултет за специјалну едукацију и рехабилитацију Универзитета у Београду

ПРАВО НА ПРАВИЧНО СУЂЕЊЕ И МЕДИЈСКО ИЗВЕШТАВАЊЕ У ПРАКСИ ЕВРОПСКОГ СУДА ЗА ЉУДСКА ПРАВА

Сходно чл. 6 Европске конвенције о заштити људских права и основних слобода сваки грађанин има право на правично суђење, што обухвата и право на поштовање претпоставке невиности. Са друге стране, чл. 10 исте конвенције гарантује право на слободно изражавање и изношење мишљења, што се односи и на слободу штампе, при чему медији истовремено имају обавезу да информишу грађане о питањима од општег интереса. Поставља се питање да ли уживање права на слободу изражавања може да утиче на право окривљеног на правично суђење, посебно када је реч о великим медијским кампањама у којима се извештава о појединим значајним случајевима, као и када је реч о изјавама државних званичника о текућим истрагама и кривичним поступцима уопште. У пракси Европског суда за људска права искристалисали су се одређени ставови попут оног да државни званичници у начелу имају право да говоре о свим питањима од општег интереса, па тако и о кривичним стварима. Међутим, потребно је наћи одговарајућу меру између слободе изражавања и права на правично суђење. Стога је централни део рада посвећен анализи најзначајнијих случајева из праксе Европског суда за људска права, а како би се издвојили кључни постулати до којих је овај суд дошао. Примењени су нормативно-логички и компаративно-правни метод. Циљ рада јесте да се дају одређене препоруке које би могле бити применљиве у пракси.

Саша Атанасов, sasa.atanasov@pr.ac.rs.

Милица Ковачевић, milica.kovacevic@fasper.bg.ac.rs.

Кључне речи: Право на правично суђење; Претпоставка невиности; Слобода говора; Кривични поступак.

1. УВОД

Целокупан кривични поступак почива на поштовању претпоставке невиности која је прва брана против неосноване осуде и тешких последица које она може проузроковати. Иако путем ванредних правних лекова може доћи до анулирања незаконите или неправилне правноснажне пресуде, а потом и моралне и материјалне репарације у корист оштећеног,¹ постоје и последице које се по логици ствари никада не могу отклонити. Путем уважавања презумпције невиности обезбеђује се практична имплементација постулата да мања штета наступа у случају када кривац избегне правду, но када невино лице буде неосновано осуђено,² односно онемогућава се креирање нове велике неправде осудом онога ко није крив.³ У литератури се истиче и да претпоставка невиности истовремено има улогу процесне норме, с обзиром да на њој почива читав кривични поступак, али да са друге стране она представља и средство путем кога се гарантује поштовање људских права.⁴ Без поштовања претпоставке невиности кривични поступак, и посебно његов сегмент у виду доказног поступка, био би сасвим обесмишљен, док окривљени не би могао уживати бенефите правила да терет доказивања лежи на оптужби.⁵

Међутим, и поред тога што је опште познат значај уважавања претпоставке невиности за правично суђење, те што бројни међународни документи и национални прописи потврђују њену неприкосновеност, медијско извештавање не оскудева примерима грубог кршења претпоставке да је свако невин док се не докаже супротно.⁶ Тако се у студији Регулаторног тела за електронске медије Републике Србије (скраћено: РЕМ) из 2017. године наводи да је кршење претпоставке невиности

¹ С. Кнежевић, „Отклањање штетних последица неосноване осуде и неоснованог лишења слободе у сфери радних односа и социјалног осигурања“, *Зборник радова Правног факултета у Нишу* 40-41/2000, 198.

² V. Tadros, „The Presumption of Innocence and the Human Rights Act“, *The Modern Law Review* 67/2004(3).

³ А. Маркићевић, „Принцип *in dubio pro reo*“, *Гласник Адвокатске коморе Војводине* 12/1984, 5.

⁴ Б. Ненадић, „Претпоставка невиности у праву ЕУ – Корак напред, два корака назад“, *Crimen* 1/2021, 38–52.

⁵ P. Mahoney, „Right to a fair trial in criminal matters under article 6 ECHR“, *Judicial Studies Institute Journal* 4/2004(2), 120.

⁶ В. Бајовић, „Претпоставка невиности и слобода штампе“, *Анали Правног факултета у Београду (Анали ПФБ)* 1/2008.

далеко више заступљено у писаним медијима у односу на електронске, имајући у виду да писани медији уобичајено садрже и рубрику „црна хроника“.⁷ У студији се наводи да је мониторинг спроведен од стране Савета за штампу током 2015. године указао на 590 натписа у дневним новинама у којима се наводе лични подаци наводно окривљених лица, иако такве податке нису пласирали званични државни извори.⁸ Извештавање које није усаглашено са поштовањем презумпције невиности заступљено је и на порталима, који следе сличан образац извештавања као и писани медији, док се путем телевизијских програма права грађана знатно ређе повређују на овај начин.⁹ Осим неправилности које се могу приписати непоштовању правила од стране медијских посленика, проблем могу да представљају и изјаве високих државних званичника којима се прејудуцира исход кривичног поступка.

2. МЕЂУНАРОДНИ ПРАВНИ ОКВИР И ПОЗИТИВНО ЗАКОНОДАВСТВО У СРБИЈИ

Европска конвенција о заштити људских права и основних слобода (Закон о ратификацији Европске конвенције о заштити основних људских права и слобода, *Службени лист СЦГ – Међународни уговори*, бр. 9/2003, 5/2005 и 7/2005 и *Службени гласник РС*, бр. 12/2010 и 10/2015, скраћено: ЕКЉП) у чл. 6, у оквиру права на правично суђење, предвиђа да се свако ко је оптужен за кривично дело сматра невиним док се његова кривица не докаже у складу са законом (чл. 6, ст. 2). Са друге стране, ЕКЉП у чл. 8, ст. 1 утврђује да свако има право на поштовање приватног и породичног живота, дома и преписке, док чл. 10, ст. 1 истог документа гарантује слободу изражавања која укључује слободу мишљења и слободу примања и преношења информација и идеја.

На нивоу Европске уније донета је *Директива (ЕУ) 2016/343 из 2016. године о јачању одређених видова претпоставке невиности и права учествовања у расправи у кривичном поступку* (скраћено: Директива). Документ се односи на физичка лица која су осумњичена или оптужена у кривичном поступку и примењује се у свим фазама кривичног поступка, почев од тренутка када лице стекне статус осумњиченог, па све до доношења коначне судске одлуке (чл. 2). Осим што Директива садржи стандардну констатацију о важењу претпоставке невиности, она такође обавезује државе да предузму нужне мере како

⁷ Регулаторно тело за електронске медије Републике Србије – РЕМ, *Заштита приватности, заштита достојанства личности и претпоставке невиности у медијима (са примерима)*, Београд 2017, 17.

⁸ *Ibid.*, 18.

⁹ *Ibid.*

би се онемогућило да се изјавама представника јавних власти, односно судским одлукама мимо саме пресуде, онемогући оглашавање лица кривим. Наведено не искључује овлашћење јавних власти и судова да у вези са кривичном ствари комуницирају са јавношћу на начин на који је то потребно и примерено (чл. 4). Уз наведено, сходно чл. 5 Директиве државе предузимају одговарајуће кораке како би се онемогућило да грађани услед примене различитих телесних безбедносних мера током вођења кривичног поступка буду унапред окарактерисани као криви или уопште негативно оквалификовани. Овде се мисли на примену мера попут стаклених кавеза, решетака, лисица и сличног, које могу створити прилично драматичан утисак, и то пре свега у лаичкој јавности. Истовремено, наведене мере несумњиво могу бити примењиване у складу са законом, када за то постоје разлози попут спречавања бекства, напада или угрожавања безбедности самог окривљеног или других лица, односно очувања имовине.

Устав Републике Србије (*Службени гласник РС*, бр. 98/2006 и 16/2022) у члану 34, ст. 3 предвиђа да се свако сматра невиним за кривично дело док се његова кривица не утврди правноснажном одлуком суда. Иста гаранција садржана је и у одредбама Законика о кривичном поступку (*Службени гласник РС*, бр. 72/2011, 101/2011, 121/2012, 32/2013, 45/2013, 55/2014, 35/2019, 27/2021 и 62/2021) који утврђује да су државни и други органи и организације, средства јавног обавештавања, удружења и јавне личности дужни да се придржавају правила о неприкосновености претпоставке невиности и да својим јавним изјавама о окривљеном, кривичном делу и поступку не повређују права окривљеног (чл. 3).

Даље, Закон о јавном информисању и медијима (*Службени гласник РС*, бр. 83/2014, 58/2015 и 12/2016) у чл. 5 дефинише правила у погледу информисања о питањима од интереса за јавност. Тако је предвиђено да се путем медија објављују информације, идеје и мишљења о појавама, догађајима и личностима о којима јавност има оправдан интерес да зна, без обзира на начин на који су информације прибављене, те да свако има право да истинито, потпуно и благовремено буде обавештен о питањима од јавног значаја, као и да су средства јавног обавештавања дужна да то право поштују. Потом, чл. 9 регулише обавезу новинарске пажње, те предвиђа да су уредник и новинар дужни да с пажњом применом околностима, пре објављивања информације која садржи податке о одређеној појави, догађају или личности провере њену истинитост и порекло, као и да су дужни да преузете информације, идеје и мишљења пренесу веродостојно и потпуно. Закон изричито нормира да се, у циљу заштите људског достојанства, као и независности, угледа и непристрас-

ности суда или другог надлежног органа, нико у медијима не сме означити учиниоцем кажњивог дела, односно огласити кривим или одговорним пре правноснажности одлуке суда (чл. 73). Такође, информације из кривичног поступка који је у току могу се објавити ако су изнете на главном претресу или ако су прибављене од органа јавне власти на основу закона који уређује приступ информацијама од јавног значаја (чл. 74).

Кодекс новинара Србије и Смернице за примену Кодекса новинара Србије у онлајн окружењу представљају документе који дефинишу правила понашања новинара при извештавању о друштвено значајним темама. Кодекс новинара Србије (Савет за штампу, 2015) у Првом делу текста опредељује обавезе у погледу истинитости извештавања, те је у чл. 1 предвиђено да је обавеза новинара да тачно, објективно, потпуно и благовремено извести о догађајима од интереса за јавност, поштујући право јавности да сазна истину и држећи се основних стандарда новинарске професије. Члан 2, између осталог, утврђује да је обавеза новинара и уредника да праве дистинкцију између чињеница које преносе, коментара, претпоставки и нагађања. Наведено је посебно битно у контексту извештавања о кривичном поступку, где се неадекватним извештавањем може створити заблуда на околност да ли је једно лице осумњичено, оптужено или осуђено за неко кривично дело. Штавише, непрецизност у извештавању може да резултира потпуно неоснованим стављањем лица у контекст који указује на статус окривљеног. Даље, чл. 3 нормира обавезу новинара да определи извор информације коју преноси, односно дефинише дужност новинара и уредника да поступају са одговарајућом професионалном пажњом и да својим професионалним ауторитетом стану иза информације и одговарају за њену тачност, уколико не желе да открију извор. Када је реч о кривичном поступку, евидентно је да се тврдња о томе да је неко оптужен или осуђен не може базирати на скривеном извору. Одговорност новинара је детаљније опредељена четвртом главом Кодекса, у склопу које чл. 1 предвиђа да се новинар мора супротставити свима који крше људска права или се залажу за било коју врсту дискриминације, говор мржње и подстицање насиља. Коначно, чл. 3 истог дела текста изричито предвиђа да је новинар обавезан да поштује претпоставку невиности, те да не сме никога прогласити кривим пре изрицања судске пресуде.

Савет за штампу је у децембру 2021. године објавио Смернице за примену Кодекса новинара Србије у онлајн окружењу 2.0. У суштини, сва правила која обавезује новинаре и уреднике у стандардним форматама извештавања односе се и на онлајн окружење, уз ту разлику што извештавање у виртуелној сфери изискује и посебну предострожност. С тим у вези, информације прикупљене путем друштвених мрежа тре-

ба третирали као и било који други извор и приликом њихове обраде поступати у складу са стандарима новинарске пажње. Такве информације се подједнако као и остале сматрају уређивачки обликованим садржајем, те се медији не могу ослободити одговорности позивајући се на то да је информација само пренета са друштвене мреже или уопште са какве дигиталне платформе (Смернице, Пети део – Новинарска пажња).

Евидентно је да, и поред децидног гарантовања претпоставке невиности, у свакодневном животу интереси поштовања права окривљеног и јавности да буде благовремено и целовито информисана могу доћи у колизију. Поставља се питање како пронаћи одговарајућу равнотежу између гарантовања одговарајућег нивоа процесне заштите и потребе јавности да буде информисана о догађајима од ширег друштвеног значаја. Неспорно је да кривична ствар која је предмет кривичног поступка у значајном броју случајева може бити таквог карактера да са разлогом побуђује интересовање, па и узнемиреност јавности, која у крајњој линији има и право да буде обавештена о питањима која превазилазе приватни интерес.

3. ПРЕТПОСТАВКА НЕВИНОСТИ И ЈАВНО ИНФОРМИСАЊЕ У ПРАКСИ ЕВРОПСКОГ СУДА ЗА ЉУДСКА ПРАВА

Током вишедеценијске праксе Европског суда за људска права (скраћено: ЕСЉП) у предметима који се односе на повреду права на правично суђење услед непоштовања претпоставке невиности искристалисали су се одређени ставови за које се може рећи да представљају стандарде на основу којих се процењује да ли се медијским извештавањем повређују круцијална права окривљених.

ЕСЉП у начелу стоји на становишту да неадекватно извештавање и агресивна медијска кампања могу утицати на право окривљеног на правично суђење (*Beggs* против Уједињеног Краљевства, представка број 15499/10, одлука од 16. октобра 2012, § 123; *Ninn–Hansen* против Данске, представка број 28972/95, одлука од 18. маја 1999.). Са друге стране, неспорно је и да слобода изражавања из чл. 10 ЕКЉП нужно подразумева и могућност извештавања и изношења одређених ставова о кривичним поступцима који су у току. Наиме, слобода изражавања није ограничена само на изјашњавање о позитивним догађајима, већ и на дискутовање и информисање о темама које изазивају nelaгоду, па и контраверзе (*Gunduz* против Турске, представка бр. 35071/97, одлука од 14. јуна 2004, § 37). Уколико је реч о начелној дебати у којој се не износе било какве правне квалификације које се односе на индивидуализована лица, тада је у питању једноставно уживање права на слободу говора

које не би требало да изазива било каква спорења. Такође, у питању је право на слободно изражавање уколико се без специфичних модификација преносе званичне изјаве дате од представника надлежних власти.

Суд у Стразбуру констатује да права која су загарантована конвенцијом у пракси треба да се реализују на начин који има сасвим практичан и конкретан смисао. Стога је суд у предмету *Allenet de Ribemont* против Француске (представка бр. 15175/89, одлука од 10. фебруара 1995) констатовао да није релевантна примедба државе да позивање на непоштовање претпоставке невиности има смисла само у случајевима када је кривични поступак окончан осуђујућом пресудом, те да би, сходно мишљењу представника државе, само тада било основано дискутовати о томе да ли је суд суштински поштовао презумпцију невиности (§ 32–36). Напротив, права која припадају грађанима нису само теоријски концепт, услед чега грађани имају право на уважавање претпоставке невиности у периоду фактичког вођења кривичног поступка, без обзира како ће се тај поступак окончати, па тако и ако дође до обуставе кривичног поступка или доношења одбијајуће пресуде. Дакле, претпоставка невиности може бити повређена независно од исхода кривичног поступка, тако да се питање уважавања ове гаранције не мора нужно посматрати у контексту правноснажне осуђујуће пресуде, иако би, по логици ствари то најчешће био случај. Тако је управо у предмету Матијашевић против Србије (представка бр. 23037/04, одлука од 9. септембра 2006) констатована повреда претпоставке невиности, услед неадекватне формулације о кривици апликанта у решењу о одређивању притвора, иако је кривични поступак окончан правноснажном осуђујућом пресудом.

Треба имати у виду да при разматрању питања да ли претпоставка невиности поштована током трајања поступка, треба ценити реалан утицај који је медијско извештавање могло да има на исход поступка. Дакле, осећања повређености и субјективан став осуђеног да је према њему поступано на неправичан начин нису довољан основ за постојање повреде чл. 6 (*Daktaras* против Литваније, представка бр. 42095/98, одлука од 11. јануара 2000). Осим тога, медији имају и право и дужност да извештавају о питањима од општег интереса, на шта не може утицати чињеница да осумњиченом може бити веома неугодно што се о његовом лику и делу говори на неафирмативан начин. Тако је у предмету *Mityanin* и *Leonov* против Русије (представке бр. 11436/06 and 22912/06, одлука од 7. маја 2019) констатовано да нема нити повреде претпоставке невиности, нити повреде права на приватност из чл. 8 ЕКЉП када новине извештавају да постоје индиције да је подносилац представке део злочиначког удружења, и то на основу информација до-

бијених из званичних извора (§ 116–121). Битно другачије питање се поставља уколико медији преносе непроверене информације или тврде да једно лице има статус окривљеног, иако то заправо није истина. Тада се може дискутовати о одговорности државе која треба да обезбеди правне механизме за заштиту од клеветања и изношења личних података, при чему су та и слична питања одвојена од права на правично суђење у кривичном поступку.

Претпоставка невиности повређена је само уколико из пренете изјаве званичника директно произлази закључак да власти окривљеног сматрају кривим. Дакле, потребно је да се прави јасна дистинкција између изражавања о лицу као о осумњиченом, насупротив изјашњавања о истом лицу као о кривцу. Подразумева се да није забрањено да се говори о томе да су одређена лица осумњичена (*Ismoilov* против Русије, представка бр. 2947/06, одлука од 24. априла 2008, § 166). При наведеном, треба имати у виду формат, прилику и контекст у коме се даје одређена изјава. Потребно је правити разлику између ситуација у којима се начелно говори о проблемима у вези са криминалитетом и ситуација у којима је непосредно реч о конкретној кривичној ствари.

У пракси ЕСЉП је формулисан став да на правичност суђења утиче и чињеница колико је времена прошло од медијског извештавања до самог почетка суђења у конкретном кривичном поступку. Примера ради, уколико је од непримереног извештавања до почетка поступка прошло готово две године, може се претпоставити да раније створена медијска слика ипак не би требало да утиче на непристрасност суда (*Beggs* против Уједињеног Краљевства, § 125–126). Наведено истовремено не пружа одговор на питање да ли је држава утицала на непримерено медијско извештавање, што није у фокусу ЕСЉП приликом одлучивања о питању правичности суђења. Неспорно је да протек дужег временског периода неминовно доводи до тога да се медијски натписи у целости или макар делимично забораве, услед чега њихов потенцијалан утицај на правичност суђења једноставно слаби.

Значај непримереног медијског извештавања за уважавање претпоставке невиности условљен је и чињеницом да ли судско веће чине само судије професионалци или су укључене и судије лаици – поротници. Разуме се да ЕСЉП стоји при становишту да је потенцијални утицај медија на непристрасност судија професионалаца значајно мањи.¹⁰ Такође, уколико судије поротници добију детаљне и адекватне инструкције о томе какав значај треба придати медијском извештавању, тада је бојазан да

¹⁰ European Court on Human Rights, Guide on Article 6 of the European Convention on Human Rights, Right to a fair trial (criminal limb), 2021, 52, https://www.echr.coe.int/documents/guide_art_6_criminal_eng.pdf.

ће неадекватно медијско извештавање утицати на непоштовање претпоставке невиности значајно мањи.

Даље, ЕСЉП констатује да начин на који се изражавају судије мора бити битно другачији од начина на који се изражавају други државни званичници. Тако суд крши претпоставку невиности у случају када опозове пробаацију позивајући се у својој одлуци на то да је апликант учинио ново кривично дело, иако је кривични поступак за то кривично дело заправо у току (*El Kaada* против Немачке, представка бр. 2130/10, одлука од 12. новембра 2015, 61–63). У случају када поступајући судија током кривичног поступка да више интервјуа за штампане медије у којима изјављује да није сигуран да ли ће осумњичени бити оглашен кривим за сва кривична дела која му се стваљају на терет или пак ослобођен за нека од њих, наведено представља повреду права на правично суђење, односно реч је о кршењу претпоставке невиности (*Lavents* против Летоније, представка 58442/00, одлука од 28. новембра 2002). Подразумева се да суд мора исказати потпуну спремност да приступи непристрасној процени доказа како у корист оптужбе, тако и у корист одбране, што значи да је постојање било каквих предрасуда у том смислу неприхватљиво.

Уколико јавни тужилац изјављује да зна да је осумњичени крив, то такође представља повреду претпоставке невиности (*G.P.C.* против Румуније, представка бр. 20899/03, одлука од 20. децембра 2011). Непримерене изјаве министра полиције такође могу бити проблематичне. Наиме, ЕСЉП недвосмислено стоји при ставу да се обавеза пуног уважавања претпоставке невиности не односи само на суд, већ и на читаву плејаду високих државних функционера. Иако носиоци високих функција попут председника владе или министра полиције имају у основи право да изнесу одређени став, формалне улоге у којима се изјашњавају о кривичном поступку који је у току изискују да поступају са изузетно високим нивоом дискреције и пажње према поштовању начела правичног суђења. Тако у случају када је осумњичени за корупцију један од директора државне агенције за приватизацију, и када постоји велико интересовање јавности за дату кривичну ствар, није искључена обавеза министра полиције, нити државног тужиоца да приликом давања изјава за јавност фактички поштују претпоставку невиности (Пеша против Хрватске, представка бр. 40523/08, одлука од 8. априла 2010, § 142). Када министар полиције, државни тужилац и председник владе непосредно након хапшења апликанта говоре, не користећи личне податке осумњиченог, о томе да су ухапшена лица била веома похлепна и слично, а на начин из кога јасно произлази о којој кривичној ствари је реч, тада јесте у питању повреда права на претпоставку невиности (Пеша против Хрватске, § 150 и 151).

Проблематично је уколико државни тужиоци и чланови владе у својству носилаца државних функција дају непромерене изјаве, док неадекватне изјаве носилаца различитих других политичких улога нису од пресудног утицаја. Тако ЕСЉП утврђује да постоји повреда чл. 6 ЕКЉП онда када председник законодавног тела државе констатује да је државни званичник корумпиран и да нема сумње да је узео новац како би предузео криминалне активности и то непосредно након хапшења апликанта и укидања његовог имунитета од стране законодавног тела (*Butkevicius* против Литваније, представка бр. 48297/99, одлука од 26. марта 2002). Међутим, ЕСЉП у предмету *Butkevicius* против Литваније налази да није спорно то што је државни тужилац изјавио да има веома чврсте доказе против апликанта, с обзиром да је у опису његове функције да се, на примерене начине, залаже за опстанак оптужбе, док изјаве председника законодавног тела о апликанту у контексту примања мита јесу проблематичне-с обзиром да представљају констатацију високог државног званичника о кривизи пре релевантне судске одлуке (§ 48–53).

4. ЗАКЉУЧАК

Из праксе ЕСЉП произлазе одређени постулати који дају солидан основ за процену да ли је медијским извештавањем нарушена претпоставка невиности и тиме повређено право окривљеног на правично суђење. Они би могли бити сумирани на следећи начин:

1. Претпоставка невиности ужива специфичну заштиту, те твори издвојени сегмент права на правично суђење.
2. Поштовање претпоставке невиности не искључује право јавности да буде информисана о току и исходу кривичног поступка.
3. Државни званичници имају право да дају изјаве о кривичним поступцима који су у току, али при изражавању посебно морају водити рачуна о томе да се не оглуше о претпоставку невиности, те да тиме не остваре посредан или непосредан притисак на судску власт.
4. Носиоци судијских и државнотужилачких функција имају посебно строге обавезе у погледу поштовања претпоставке невиности, док су те обавезе тек нешто блаже када је реч о представницима извршне власти попут министара и других државних функционера.
5. Политичари, аналитичари, новинари и друге јавне личности такође морају водити рачуна о претпоставци невиности, с тим што се мора узети у обзир и контекст у коме се говори о одређеној теми.

6. Сама чињеница да је дошло до медијског извештавања на начин који није у потпуности усаглашен са поштовањем претпоставке невиности не значи аутоматски и повреду права на правично суђење.
7. Узима се у обзир време које је прошло од давања непримерене изјаве до почетка и окончања кривичног поступка, као и чињенице које говоре у прилог или против тога да је медијско извештавање могло утицати на судску одлуку.
8. Ословљавање осумњиченог/окривљеног пежоративним терминима попут дилера дроге, организатора криминалне групе, корумпиране особе иако је кривични поступак у току такође може да подразумева повреду претпоставке невиности.
9. Претпоставка невиности штити окривљеног током целокупног трајања кривичног поступка, то јест и пре формалног процесуирања, али и након правноснажно окончаног кривичног поступка. Уколико је кривични поступак обустављен или донета одбијајућа пресуда, наведено такође имплицира да се о конкретном лицу не сме говорити као о кривом за дато кривично дело.
10. Чињеница да је осуђени неоспореном правноснажном пресудом оглашен кривим не искључује и евентуално постојање повреде претпоставке невиности, уколико је претходно у току трајања поступка дошло до непримереног изјашњавања о кривици.

И поред свега наведеног треба имати у виду да суштинско уважавање претпоставке невиности изискује много више од будућег начелног уважавања пресуда ЕСЈП и вербалног изјашњавања у прилог поштовања ове презумпције.

Наиме, уважавање претпоставке невиности изискује постојање одговарајуће правне културе у којој се на недискриминаторан начин поштују права свих грађана и подстиче атмосфера парламентарне дискусије и толеранције. Изнад свега, потребна је клима у којој значајна већина грађана заиста верује у владавину права и ауторитет државних институција на челу са судовима, те у складу са тим исказује и спремност да сачека да званичне институције одлуче о било чијој кривици. У таквој средини не постоји потреба да се на институције врши медијски и политички притисак, већ се једноставно очекује да оне обављају свој посао у одговарајућим временским оквирима и искључиво у складу са законом. Такво окружење сасвим природно подразумева и уважавање претпоставке невиности као цивилизацијске тековине од које корист има како окривљени, тако и целокупно друштво.

ЛИСТА РЕФЕРЕНЦИ

Библиографске референце и правни акти

1. Бајовић, Вања, „Претпоставка невиности и слобода штампе“, *Анали Правног факултета у Београду (Анали ПФБ)* 1/2008;
2. European Court on Human Rights, Guide on Article 6 of the European Convention on Human Rights, Right to a fair trial (criminal limb), 2021. https://www.echr.coe.int/documents/guide_art_6_criminal_eng.pdf;
3. Кнежевић, Саша, „Отклањање штетних последица неосноване осуде и неоснованог лишења слободe у сфери радних односа и социјалног осигурања“, *Зборник радова Правног факултета у Нишу* 40-41/2000;
4. Маркићевић, Александар, „Принцип *in dubio pro reo*“, *Гласник Адвокатске коморе Војводине* 12/1984;
5. Mahoney, Paul, „Right to a fair trial in criminal matters under article 6 ECHR“, *Judicial Studies Institute Journal* 4/2004(2);
6. Ненадић, Боса, „Претпоставка невиности у праву ЕУ – Корак напред, два корака назад“, *Crimen* 1/2021;
7. Регулаторно тело за електронске медије Републике Србије – РЕМ, *Заштита приватности, заштита достојанства личности и претпоставке невиности у медијима (са примерима)*, Београд 2017;
8. Tadros, Victor, „The Presumption of Innocence and the Human Rights Act“, *The Modern Law Review* 67/2004(3).

Associate Professor Saša Atanasov, LL.D.

Faculty of Law, University of Priština with temporary seat in Kosovska Mitrovica

Assistant Professor Milica Kovačević, LL.D.

Faculty of Special Education and Rehabilitation, University of Belgrade

THE RIGHT TO A FAIR TRIAL AND MEDIA COVERAGE IN THE CASE LAW OF THE EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS

Summary

According to Art. 6 of the European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, every citizen has the right to a fair trial, which includes the right to the presumption of innocence. On the other hand, Art. 10 of the convention guarantees the right to freedom and expression

of opinions, which also refers to the freedom of the press, while at the same time press has the obligation to inform citizens on issues of general interest. The question is whether the enjoyment of the right to freedom of expression affects the defendant's right to a fair trial, especially when it comes to extensive media campaigns reporting on certain significant cases, as well as when it comes to statements by government officials about ongoing investigations and criminal proceedings in general. In the practice of the European court of human rights, certain opinions have emerged, such as that state officials do have the right to speak on issues of the greatest general interest, including criminal matters. However, a balance needs to be struck between freedom of expression and the right to a fair trial. Therefore, the paper is dedicated to the analysis of the most significant cases from the practice of the European court of human rights, in order to point out to some key issues. The normative and the comparative method have been used. The aim of this paper is to give certain recommendations that could be applied in practice.

One of the main conclusions is that prosecutors and judges have particularly complex obligations regarding the preservation of the presumption of innocence. Other high-ranking state officials also have an obligation to take account of the right to a fair trial. Leaders of political parties and other public figures do not have to speak with such a high level of discretion and attention when it comes to ongoing criminal proceedings.

Key words: *Fair trial; Presumption of innocence; Freedom of speech; Criminal procedure.*